

супровід), просвітницька діяльність серед волонтерів (розуміння доцільності виконуваної роботи), питання логістики. При завершенні проекту важливо проаналізувати ефективність проведених робіт та визначити роботи на майбутнє.

Література

1. Мельник Петро Васильович. Правова охорона лісів Карпатського регіону України: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. - Івано-Франківськ, 2002. - 195 с. .
2. www.greenpeace.org/russia/ru/campaigns/forests/kids-for-forest/
3. <http://www.mountain-forest-project.com.ua/>
4. <http://ua-reporter.com>
5. <http://www.lesovod.org.ua/>
6. www.bergwaldprojekt.de
7. Бушуев С.Д. Развитие систем знаний и технологий управления проектами/ С.Д. Бушуев // Управление проектами. – М.: Изд. дом «Гребенникова», 2005. – № 2(2), – С.18-24.

УДК 502.13

БУКОВИНСЬКИЙ ЕКОКОРИДОР: ОБГРУНТУВАННЯ ВАРІАНТІВ ВТЛЕННЯ І АРГУМЕНТІВ ДЛЯ ГРОМАДИ

Мовчан Я.І., доктор біологічних наук
Іваненко І.Б., кандидат хімічних наук
Масікевич Ю.Г., кандидат біологічних наук
Проценко Л.Д., кандидат технічних наук
Білоконь М.В.
Кохан О.М.,
Матвеев С.Р.,

Одним з елементів Карпатської екомережі є Буковинський екокоридор, який є пілотним кроком у її створенні. Метою заходів із його формування стало першочергове збереження ділянок з природними ділянками біогеоценологічного покриву на основі Вижницького НПП. Принциповим кроком в досягненні такої мети є опрацювання організаційних, економічних, науково-практичних та інших заходів щодо визначення ділянок для формування складових елементів екомережі на рівні регіону, інформування населення про роль екомережі в дотриманні екорівноваги, участь органів виконавчої влади і місцевого самоврядування та населення у збереженні біотичного та ландшафтного різноманіття.

One of elements of Carpathians econet is Bukovyna ecocorridor, which is a pilot step in its creation. From his forming the primary maintainance of areas became the purpose of measures with the natural areas of biogeocenotic cover on the basis of Vyzhnytskyj national nature park. In achievement of such purpose working of organizational, economic, scientific and other measures is an of principle step on determination of areas for forming of component elements of econet at the level of region, informing of citizens about the role of econet in the observance of ecobalance, participation of organs of executive power and local self-government and population in the maintainance of biotic and landscape diversity.

Карпатська конвенція, ратифікована Верховною Радою України 7 квітня 2004 року (закон № 1672-IV, [1]), стимулювала підготовку та схвалення системи природоохоронних заходів. Серед таких – створення Карпатської екомережі. Одним з елементів цієї екомережі є Буковинський екокоридор.

Метою заходів із його формування стало першочергове збереження ділянок з природними ділянками біogeоценотичного покриву на основі Вижницького НПП [2]. Це дозволить зберегти їх різноманіття та формувати територіально і функційно зв'язану систему для відновлення природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, зберегти в максимально природному стані масивів, об'єднаних між собою, мінімізувати/локалізувати антропогенні впливи та екологізувати господарську діяльність [3,4].

Принциповим кроком в досягненні такої мети є опрацювання організаційних, економічних, науково-практичних та інших заходів щодо забезпечення процесу формування екокоридору, визначення ділянок для формування складових елементів екомережі на рівні регіону, узгодження питань, пов'язаних із транскордонним поєднанням елементів Всеєвропейської екомережі, інформування населення про роль екомережі в дотриманні екорівноваги, участь органів виконавчої влади і місцевого самоврядування та населення у збереженні біотичного та ландшафтного різноманіття [5,6,7].

Колективом дослідників на замовлення Мінприроди України в 2006 році було розроблено проект схеми формування екомережі Карпат, що включає 5 паралельних екокоридорів регіонального рівня в напрямку простягання пасма гір з південного сходу на північний захід (розроблена в рамках НДР “Наукове опрацювання заходів щодо створення Карпатської екомережі” по договору 14/1260/20/1 від 18.10. 2006р., виконаної Національним Університетом “Києво-Могилянська Академія”, автори - Алла Безусько, Віталій Брусак, Юрій Зінько,

Юрій Масікевич, Сергій Матвеев, Ярослав Мовчан, Сергій Попович, Микола Приходько, Любов Фельбаба-Клушина).

Основні заходи щодо формування екомережі Карпат можна об'єднати в наступні групи:

- Заходи щодо організації/формування ключових територій (ядер);
- Заходи щодо розвитку сполучних територій (екокоридорів);
- Заходи щодо формування буферних територій;
- Заходи щодо визначення та підтримання відновних територій та акваторій;
- Заходи реабілітаційного характеру: відновлення екосистемних, цено-тичних та популяційних характеристик біотопів екомережі;
- Заходи, орієнтовані на опрацювання схем екомережі та інституційну підтримку їх впровадження;
- Заходи щодо освіти та інформування;
- Заходи щодо наукових досліджень;
- Заходи щодо міжнародної співпраці в розбудові Карпатської екомережі;
- Заходи сервісного характеру, орієнтовані на підтримання функційних режимів територій екомережі, ведення кадастрів та моніторингу, розвиток економічного та правового механізмів функціонування територій екомережі тощо.

В розрізі Чернівецької області матиме місце певна специфічність мети та заходів щодо формування екомережі в залежності від природних умов та соціально-економічного контексту. Так, вищезазначені заходи, відповідно, передбачається втілювати в життя через:

- Створення Черемошського, Сторожинецького (низько-гірські), Хотинського (передгір'я) НПП, НПП «Лаура» (низовина), ландшафтних заказників «Біла криниця» і «Жижія», розширення НПП «Вижницький» (гірський), РЛП «Чернівецький» (передгір'я) [4, 6];
- Передбачається створити 30 заказників (ботанічні, лісові, загальнозоологічні, карстово-спелеологічні й інші заказники, загальною площею 7 тис га) та пам'ятки природи (50 пам'яток) [7];
- Підготовка рекомендацій з невиснажного використання земельних ресурсів, здійснення заходів щодо охорони водних ресурсів;

- Відновлення нерестовищ і нагульних ділянок, насамперед гірських річок;
- Відновлення популяцій білотки альпійської (*Leontopodium alpinum* Cass.), тису ягідного (*Taxus baccata* L.), сюзюреї різноколірної (*Saussurea discolor* DC) та інших у природних умовах; створення та розширення центрів штучного розведення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин і тварин (Чернівецький ботсад, НПП “Вижницький”, МДП «Фонд відродження флори Карпат «Стародуб», форелевий завод “Лопушна”, ДЛМГ “Зубровиця”);
- Визначення транскордонних міжнародних екокоридорів для забезпечення міграції тварин між Україною та Румунією та Україною та Молдовою.

Пілотним кроком у створенні Карпатської екомережі є формування Буковинського екокоридору (див.: [8]). Передумовою для даних досліджень послужила реалізація проекту по формування екологічної мережі Чернівецької області [9].

З головних критеріїв відбору територій для створення елементів екомережі, зокрема природних ядер, слід відмітити ступінь багатства та різноманітності середовищ існування, екостабільність, наявність малозмінених типових, рідкісних та унікальних природних комплексів, а також тих, що знаходяться під загрозою. Необхідно також враховувати особливості господарського використання території та можливості здійснення на ній екоуправління (менеджменту). При відборі територій для створення екокоридорів особлива увага звертається на функційність, тобто здатність забезпечити проходження потоків енергії, мінеральних речовин, генетичної інформації та окремих організмів чи їх груп. При відборі територій природного розвитку враховується необхідність посилення екомережі та забезпеченні її цілісності на певних ділянках, а також ступінь трансформованості природних комплексів, з якою безпосередньо пов'язана їх здатність виконувати захисні функції.

Безперечно, першим етапом є наукове обґрунтування конкретного розміщення Буковинського екокоридору. Для початку, концептуальним стало визначення з розумінням суті екокоридору; щодо цього й досі існують дискусії між спеціалістами різних галузей природничих наук. Цього разу екокоридор

будувався на засадах біоцентрично-сітьової ландшафтно-територіальної структури як найоптимальнішої для потреб забезпечення міграції великих ссавців.

На підставі ГІС-технології були проаналізовані ландшафтна структура, характер рослинного покриву і структури угідь, змодельовані мапи ландшафтної ситуації в зонах проектування екокоридорів. Надалі, виходячи з десятка екологічних параметрів життєдіяльності кожного з контрольних видів львівським зоологом Андрієм-Тарасом Баштою обирались сприятливі напрямки і конфігурації цих коридорів. Виходячи з реальної ситуації і розуміння того, що всю територію Карпат не "упакуєш" в десятки екокоридорів і суцільну заповідну зону, завданням став вибір найоптимальнішого інтегруючого напрямку і території спільного для всіх видів екокоридору, здатного потенційно забезпечити умови для їх міграції.

На Буковині на підставі видових коридорів був визначений один спільний довжиною біля 40 км, що простягнувся від НППВ у південно-східному напрямку по середньогірських пасмах. Наступним кроком стала перевірка і уточнення його меж в природі, оскільки довіряти ГІС-технологіям у такій делікатній справі можна з певною мірою припущення. Довелось у складних погодних умовах обійти майже всю територію екокоридору і внести необхідні поправки.

Особлива увагу спрямовувалась на так звані bottleneck – вузькі місця коридору, звуження його до критичних параметрів чи проблемних для міграції тварин. В майбутньому Буковинському екокоридорі така "шийка пляшки" знаходиться на 1.5-кілометровому відтинку між смугами суцільної забудови сіл Шепіт-Долішній та Лопушка в місці перетину долини р.Сірет. Вона зайнята приватизованими сінокосами та пасовищами і доволі щедро обладнана огорожами. Інше вузьке місце знаходиться майже одразу за лінією державного кордону між румунськими селами Нісіпітул та Бродіна в долині річки Сучава, де лісами звірина може підійти найближче до русла і перейти на правий бік; проте це вже завдання для розв'язання проблеми румунськими колегами.

Наступним кроком стала делімітація меж екокоридору в структурі конкретних землеволодінь. Як би там не було і яку блягу мету не переслідував би екокоридор, проте це в тій чи іншій мірі накладає певні обмеження на попереднє землекористування. І на цій стадії реалізації проекту настає етап політесу – необхідності узгодження території і меж екокоридору з землевласниками та землекористувачами, в'яснення їх бачення подальшого використання території, пошук стимулів і ресурсів.

Буковинський екокоридор пролягатиме практично повністю територіями Берегометського державного лісомисливського господарства, Сторожинецького державного лісового господарства, Держспецлісгоспу агропромислового комплексу Вижницького району, що номінально підпорядковані Шепіт-Долішнянській та Мигівській сільрадам Вижницького району, Красноільській селищній раді та Банилів-Підгірненській сільраді Сторожинецького району. Тому для в'яснення думок влади, і громади було проведене анкетування голів місцевих рад, землевпорядників, керівників лісгосподарських установ, землевласників. Показовим виявився факт психологічної сприйнятності ідеї екокоридору всіма опитаними і їх готовність до роботи по його створенню. Хотілось би особливо відмітити сприятливе ставлення до цієї важливої справи і розуміння проблеми з боку Чернівецького обласного управління лісового господарства, директора Держспецлісгоспу АПК Вижницького району Юрія Васильовича Марчука та голови Долішньо-Шепітської сільради Юрія Дмитровича Жебчука.

Проміжним звітом стала робоча зустріч 20 травня 2009 року у селищі Берегомет на базі НПП "Вижницький", куди були запрошені керівники лісових господарств, голови сільських рад, землевпорядники, землекористувачі всіх форм власності, науковці, представники громад. На секційних засіданнях було висунуто багато цікавих пропозицій щодо вдосконалення проекту і подальшого функціонування екокоридору. Зокрема, пропонувалось посилити роз'яснювальну роботу не лише серед мешканців сіл, але й працівників лісгосподарських підприємств, які безпосередньо будуть забезпечувати на закріплених за ними лісових кварталах рекомендований режим. Рекомендувалось розпочати екологічне виховання населення через школярів місцевих учбових закладів, адже батькам буде соромно перед дітьми за свої деколи екологічно невважені вчинки. Інша проблема – як довести представникам кожного з контрольних видів тваринного світу завдання і місце розміщення коридору, по якому їм варто мігрувати заради власної безпеки. На семінарі навіть лунали жартівливі пропозиції зібрати усіх зубрів, ведмедів, рисей та диких котів і провести окремо для кожного виду установчі семінари-тренінги.

З позицій забезпечення вимог збалансованого розвитку впливає ще одна проблема – необхідність зменшення аж до бажаної (і важко досяжної) ліквідації конфліктності інтересів усіх сторін. Адже створення і функціонування екокоридору неодмінно вимагатиме: певні обмеження на проведення лісозаготівель в період розмноження тварин; узгодження робіт з при-

родоохоронними органами; обмеження випасання конкурентної домашньої худоби; заборона масового туризму з активним використанням технічних засобів, зокрема джипінгу; певні обмеження у непрямому використанні лісоресурсів (ягід, грибів, сінокосіння тощо); обмеження у використанні дротяних та металевих огорож на територіях приватної землевласності; поліпшення і "екологізації" лісорозробок; створення механізму плідної взаємодії природоохоронних органів з усіма землекористувачами; встановлення попереджуючих аншлагів тощо (Рисунок).

Буковинський екокоридор для міграції великих ссавців

Територія Долишньо-Шепітської,
Банилів-Підгірнської сільрад,
Красноільської селищної ради

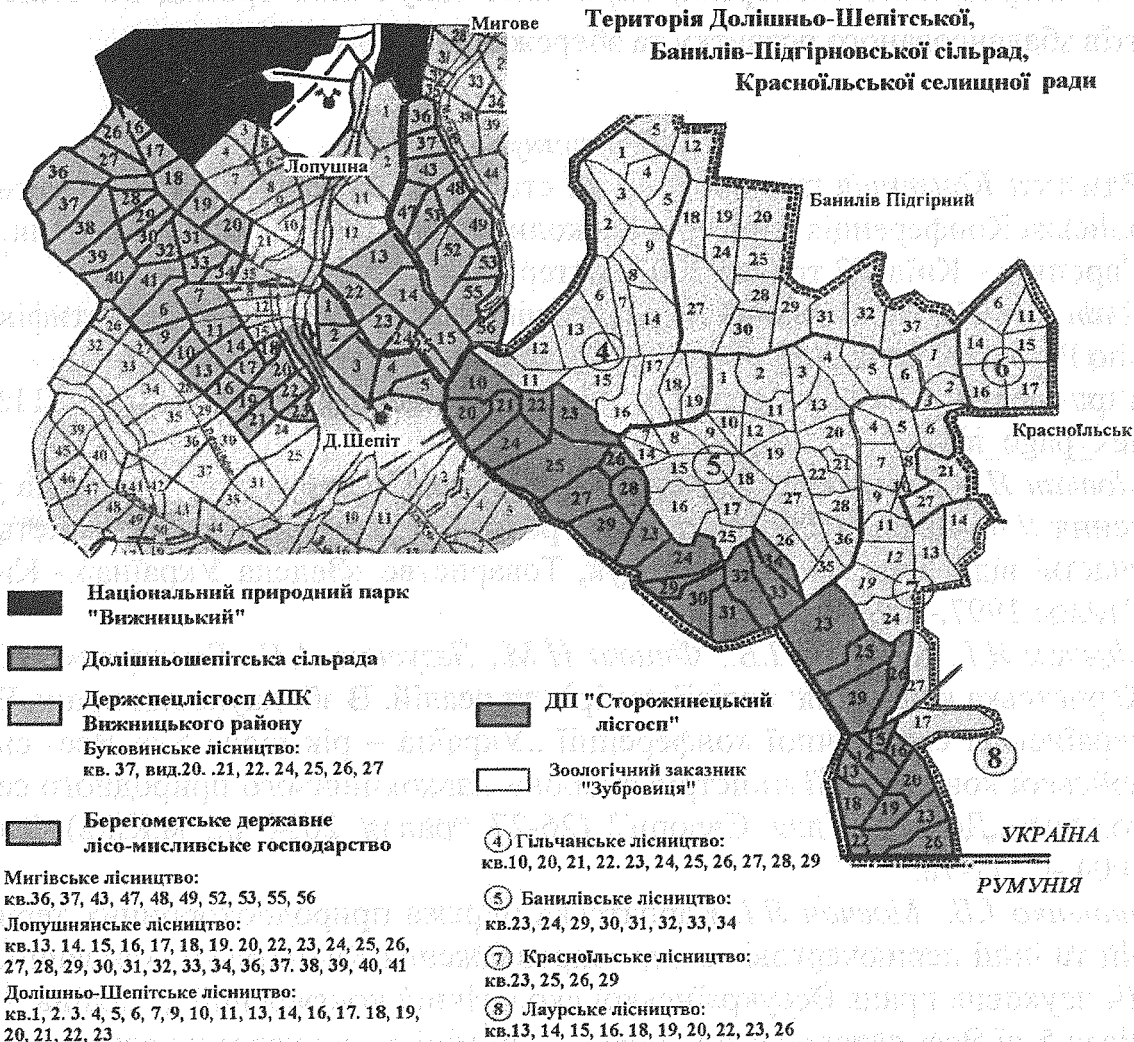

Рисунок. Схема Буковинського екокоридору (версія 2009 року)

На рівні сільських та селищних рад доведеться прийняти рішення про обов'язкове узгодження всіх Схем перспективного планування і розвитку територій (Генеральних схем планування) із схемою екокоридору і заборону змін існуючих типів земле використання в його межах. Інакше масова пошесть будівницт-

ва котеджів і палаців з суцільними фортечними мурами на поки що вільних від забудови місцях призведе до незворотної сегментації екосистеми і унеможливить міграцію тварин як таку.

Нині на порядку денному – наступні найважливіші етапи втілення екокоридору в природу. Перш за все, розроблення механізму і створення спеціальної організаційної структури, яка б здійснювала координацію робіт і постійний комплексний моніторинг за станом екокоридору. Напевне, на базі НППВ варто створити спостережну раду з представників зацікавлених установ та громад. Надалі стоїть завдання внесення відповідних змін у землепорядні документи, які легалізують цей екокоридор і стануть знаряддям самодисципліни.

Впровадження цих заходів дозволить практичним чином започаткувати створення Карпатської екомережі, сприятиме залученню громад до втілення елементів збалансованого розвитку та збереження біорізноманіття.

Література

1. *Рамкова Конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат* /V Всеєвропейська Конференція міністрів навколишнього середовища «Довкілля для Європи». – Київ, 22 травня 2003 /матеріали/.
2. *План заходів*, спрямованих на реалізацію Закону України «Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат.»
http://menr.gov.ua/index.php?mode=indexpage&entity_id=15&id_det=411&index_page_id=1.
3. *Мовчан Я.І.* Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів утілення // Конвенція про біологічне розмаїття: громадська обізнаність та участь/ відп. Ред.. Т. В. Гардашук, Товариство «Зелена Україна».- Київ.: Стилос,1997.- С.98-110.
4. *Мовчан Я.І., Іваненко І.Б., Фишко Н.М., Безусько А.Г., Бондаренко Ю.В.* Карпатська конвенція: колізії намірів та реалій. В зб. наукових праць Всеукраїнської екологічної конференції „Україна – рік після 5-ої Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища „Довкілля для Європи” (26-27 травня 2004 р., м.Київ).-Київ.-2004.-С. 71-78.
5. *Іваненко І.Б., Мовчан Я.І.* Карпатська мережа природоохоронних територій та інші першочергові заходи впровадження Карпатської конвенції. В зб. наукових праць Всеукраїнської екологічної конференції „Україна – рік після 5-ої Всеєвропейської конференції міністрів охорони навколишнього природного середовища „Довкілля для Європи”” (26-27 травня 2004 р., м.Київ).-Київ.-2004.-С.58-62.
6. *Мовчан Я.І., Іваненко І.Б., Фишко Н.М., Безусько А.Г., Бондаренко Ю.В.* Карпатська конвенція: від ідеї до впровадження (політика, наука, практика). Екологічні та соціально-економічні аспекти збереження етнокультурної та історичної спадщини Карпат. Матеріали Міжнародної науково-

правничної конференції (Рахів, 1-5 вересня 2005 р.), -Рахів.: ПП „Графіка”-2005.-С. 9-15

7. Попович С.Ю. Концепція структури Карпатської екомережі. Екологічний журнал «Жива Україна», №№ 9-10, 2006.- С 1.

8. Деодатус Ф., Проценко Л., Башта А.-Т. та ін. Створення екологічних коридорів в Україні. – К.: “Друкарня “Бізнесполіграф”, 2010. – 160 с.

9. Масікевич Ю.Г. Деякі аспекти формування екологічної мережі Чернівецької області в розвитку національної екологічної мережі України / Ю.Г. Масікевич, І.І. Чорней, І.В. Скільський та ін. // Екологія та ноосферологія – 2005. – Т. 16, № 3-4. – С. 33-39.

УДК 630*228.81: 630*9

РОЛЬ УЖАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ПРАЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ

Засць М.В.

Наведено історію створення Ужанського національного природного парку, характеристику лісів та результати інвентаризації пралісів на території Ужанського НПП. Проаналізовано розподіл пралісових ділянок за висотами над рівнем моря, експозицією та крутизною схилів.

In the paper is the history of the Uzhanskyi national natural park establishment described. A short characteristic of the forests of this Natural Park and results of the virgin forests inventory on their territory are presented. In addition the virgin forests distribution at the altitude, slopes exposition and steepness have been analysed.

Історія створення Ужанського НПП. Згідно з Указом Президента України від 27 вересня 1999 року №1230/99 площа Ужанського НПП становить 39159,3 га. У постійне користування парку надано 14904,6 га (38% від загальної площі парку), решта території – 24254,7 га (62%) включено до парку без вилучення у користувачів.

Історія створення природоохоронних об'єктів у межах сучасної території Ужанського НПП налічує вже близько 100 років. Витоки природоохоронної діяльності у цьому регіоні припадають на 1908-1912 рр., коли з метою збереження пралісових букових та яворово-букових угруповань у верхів'ях р.Стужиця Міністерством сільського і лісового господарства Австро-Угорської імперії був створений лісовий резерват “Стужиця” на площі 331,8 га, а у верхів'ях р.Уж (на лівобережжі) – лісовий резерват “Тихий” площею 14,9 га.

Після Першої Світової війни, коли Закарпаття увійшло до складу Чехословаччини (1919-1938 рр.), завдяки зусиллям відомого чеського геоботаніка-